

Ураження сортів пшениці озимої популяціями спор збудника твердої сажки *Tilletia caries*, зібраних у різні роки досліджень

№	Рік відбору спор	Ураження сортів твердою сажкою, %					
		2013 р.			2014 р.		
		Економка	Деметра	Миронівська сторічна	Економка	Деметра	Миронівська сторічна
1	Контроль (без заспорення)	0	0	0	0	0	0
2	1999	0	0	0	0	0	0
3	2000	0	0	0	0	0	0
4	2001	0	0	0	0	0	0
5	2002	0	0	0	0	0	0
6	2003	0	0	0	0	0	0
7	2004	0	0	0	0	0	0
8	2007	3,2	2,7	4,6	11,6	8,7	10,8
9	2012	15,4	14,3	27,3	61,5	85,6	76,4
10	2013	—	—	—	40,0	83,5	72,9

мідоспор збудника при інокуляції насіння, щоб одержати достовірну оцінку стійкості сортів та ліній пшениці озимої.

Ефективність інфекційного фону, створеного на основі таких спор, залежить як від погодних умов під час сівби заспороного зерна, так і від ступеня стійкості-сприйнятливості досліджуваних сортів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кривченко В.И. Устойчивость зерновых колосовых к головневым болезням / В.И. Кривченко. — М: Колос, 1984, 304 с.

2. Гешеле Э.Э. Основы фитопатологической оценки в селекции растений / Э.Э. Гешеле — М., 1978. — 206 с.

3. Методы селекции и оценки устойчивости пшеницы и ячменя в странах-членах СЭВ. — Прага, 1988. — С. 193—208.

4. Гутнер Л.С. Головневые грибы / Л.С. Гутнер. — Огыз: Сельхозгиз, Ленинградское отделение, 1941. — 249 с.

5. Маслова Н.В. Патогенность телиоспор твердой головни пшеницы (*Tilletia caries*) в зависимости от длительности и места нахождения в полевых условиях / Н.В. Маслова // Внедрение экологически безопасных технологий комплексной защиты растений: Материалы Международной научно-практической конференции. — Саратов, 2010. — С. 65—67.

6. Маслова Н.В. Жизнеспособность спор твердой головни пшеницы / Н.В. Маслова //

Вавиловские чтения 2007: Материалы конференции, посвященной 120-й годовщине со дня рождения академика Николая Ивановича Вавилова (Саратов, 26—30 ноября 2007). — 2007. — Ч. 1. — С. 167.

Голосная Л.Н.

Жизнеспособность спор возбудителя твердой головни пшеницы озимой *Tilletia caries* (DC) Tul.

*Изучена жизнеспособность инфекционного материала возбудителя твердой головни *Tilletia caries* (DC) Tul. в зависимости от длительности его хранения. Установлено, что патогенность инфекционного материала, хранящегося в колосьях при комнатной температуре, не утрачивается до 5—6 лет.*

твердая головня, *Tilletia caries* (DC) Tul., инфекционный материал, жизнеспособность, пшеница озимая

Golosna L.M.

Viability of spores of the pathogen stinking winter wheat smut *Tilletia caries* (DC) Tul.

*It was studied the viability of the pathogen infectious material *Tilletia caries* (DC) Tul. depending on the duration of its storage. It has been established that the pathogenicity of the infectious material stored in the ears at room temperature stays up to 5—6 years.*

bunt, *Tilletia caries* (DC) Tul., Infectious material, viability, winter wheat

Рецензент:

Нікішичева К.С.,
кандидат біологічних наук
Інститут захисту рослин НААН

УДК 632. 7 : 633. 85

© С.В. Горновська, В.П. Федоренко, 2015

ЛУЧНИЙ МЕТЕЛИК — НЕБЕЗПЕЧНИЙ ШКІДНИК СОНЯШНИКУ

Наведено інформацію щодо поширеності і шкідливості лучного метелика (*Loxostege sticticalis* L.) на посівах соняшнику. Вивчено особливості біології лучного метелика в умовах Луганської області.

лучний метелик, соняшник, шкідливість, моніторинг

Після масового розмноження у 1935—1936 рр. лучний метелик тривалий час перебував у стані глибокої депресії і як шкідник себе не проявляв. Масова поява лучного метелика в Україні навесні 1972 р. (Донецька та Луганська обл.) була несподіва-

С.В. ГОРНОВСЬКА,
аспірант

В.П. ФЕДОРЕНКО,
доктор біологічних наук, професор,
академік НААН
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

ною. Після 1976 р. шкідник майже 10 років перебував у глибокій депресії. 1986 року щільність популяції, що зимувала, збільшилась у два рази, порівняно з минулим роком,

та становила, в середньому по Україні, 0,35 екз./м² при заселенні площі до 5,2%. Отже стан популяції лучного метелика вказував на те, що склалися передумови для його масового розмноження в 1987 р. Але прогноз не виправдався, через незадовільні погодні умови лучний метелик залишився у фазі виходу з депресії.

Передумови для спалаху розмноження шкідника (помітне збільшення сили льоту метеликів на різних культурах) спостерігалися, починаючи з 1996 р. в Степу. У 1999 р. підвищена інтенсивність льоту метеликів покоління, що перезиму-

вало, спостерігалась у Донецькій, Луганській Запорізькій, Одеській, Херсонській областях.

2014 року осінні обстеження показали збільшення заселених площ і щільності популяції зимуючих пронівф, відповідно у 5 та 1,7 раза, порівняно з 2013 р.

Умови та методика досліджень.

Посіви соняшнику на заселеність шкідниками обстежували у 2013—2014 рр. в умовах фермерських господарств та Навчально-науково-виробничому аграрному комплексі ЛНАУ «Колос» за загальноприйнятими методиками. Поточну шкідливість лучного метелика досліджували за розрахунковим методом В.П. Васильєва. Використовували результати аналізу даних маршрутних обстежень, що за рекомендованою методикою були проведені нами в господарствах впродовж 2013—2014 рр.

Результати досліджень. Очікуваний у 2014 р. спалах масового розмноження шкідника не відбувся через затишну прохолодну погоду в травні — червні. Як свідчать результати аналізу з поширення та стаціонарного розподілу шкідника (табл.), лучний метелик заселяв агроценози багаторічних трав, цукрових буряків, соняшнику.

Літ лучного метелика в 2014 р. розпочався з середини травня. По краях полів соняшнику, пшениці озимої, кукурудзи, на неорних землях, в багаторічних травах у господарствах середня чисельність шкідника становила 5—25 екз./10 кроків, подекуди чисельність його сягала 35—150 екз./10 кроків. Масове відродження гусениць почалося на початку червня. Гусениці пошкоджували буряки, соняшник, кукурудзу, багаторічні трави. Чисельність шкідника в середньому

становила 3,0—5,0 екз./м², осередково на люцерні, соняшнику, сої, кукурудзі, цукрових буряках сягала 6,0—12,0 екз./м². Пошкоджено було 5—16% рослин.

Літ метеликів II покоління розпочався з середини червня. Гусеницями другого покоління в господарствах було заселено та пошкоджено

3—20% рослин на 2—15% площ соняшнику, кукурудзи, сої. Максимально осередково було заселено до 40% площ багаторічних трав за чисельності 0,3—4 екз./м² (рис. 1, 2).

ВИСНОВКИ

Складна біологія шкідника, своєрідний цикл розвитку, широкі адаптивні можливості потребують неординарних підходів під час проведення захисних заходів. Перш за все, потрібен моніторинг лучного метелика, оскільки інформація про його чисельність та концентрацію осередків дає можливість застосовувати найбільш дієві захисні заходи. Також необхідно відродити високу культуру землеробства. Лише впровадження наукового обґрунтованих сівозмін, системи обробітку ґрунту, внесення добрив, введення високопродуктивних стійких сортів може бути запорукою успіху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вигера С. Інтегрований захист посівів соняшнику / С. Вигера // Пропозиція. — 2009. — № 6. — С. 76—84.
2. Вольф В.Г. Соняшник / В.Г. Вольф. — К.: Урожай, 1972. — 228 с.
3. Кононюк А.А. Соняшник — провідна культура АПК України // Агровісник України. — 2007. — №1(13). — С. 47—50.
4. Ляшук Н.І. Шкідники соняшнику. Обґрунтування захисту посівів культури від основних фітофагів / Н.І. Ляшук // Карантин і захист рослин. — 2006. — № 8. — С. 23—24.
5. Никитчин Д.И. Подсолнечник / Д.И. Никитчин. — К.: Урожай, 1993. — 192 с.
6. Соняшник: шкідники й хвороби / В. Федоренко, С. Ретьман, О. Шевчук та ін. // Пропозиція. — 2006. — №6. — С. 96—97.
7. Фокін А. Система захисту соняшнику від шкідників / А. Фокін // Пропозиція. — 2006. — № 6. — С. 82—88.

Горновская С.В., Федоренко В.П.

Луговой мотыльк — опасный вредитель подсолнечника

*Приведена інформація о распространении и вредоносности лугового мотылька (*Loxostege sticticalis* L.) на посевах подсолнечника. Изучены особенности биологии лугового мотылька в условиях Луганской области.*

луговой мотыльк, подсолнечник, вредоносность, мониторинг

Hornovska S., Fedorenko V.P.

Meadow moth is dangerous pest of the sunflower

*Information on prevalence and harm of a meadow moth (*Loxostege sticticalis* L.) on sunflower crops. Features of biology of a meadow moth in the conditions of Lugansk region are studied.*

meadow moth, sunflower, harmfulness, monitoring

Поширення та характеристики вогниці лучного метелика в агроценозах ННВАК «Колос» у 2013—2014 рр.

Культура	Щільність популяції гусениць, екз./м ²					
	1 генерація		2 генерація		3 генерація	
	сер.	макс.	сер.	макс.	сер.	макс.
2013 р.						
Соняшник	7	15	0,5	1,2	0	0
Багаторічні трави	0,2	1	0	0	0	0
Цукровий буряк	1	7	2	8	0	0
2014 р.						
Соняшник	3,2	15	6	8	0	0
Багаторічні трави	0,8	1,5	0,8	1	0	0
Цукровий буряк	1	2	1	2	0	0

Рис. 1. Пошкодження листків соняшнику гусеницею лучного метелика (оригінал)

Рис. 2. Гусениця лучного метелика (оригінал)